

ХРИСТИЯНСЬКЕ КОНФЕСІЙНЕ РІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Україна — багатоконфесійна країна. Тут, справді, зустрівся і зіткнувся не лише православний Схід і католицький Захід, а Схід і Захід у масштабному, геополітичному вимірі. Починаючи з середини XVI ст., від часів Реформації, Україна стала притулком різних протестантських течій, хоча вкорінення протестантизму в українській землі відбулося значно пізніше — в кінці XVI-початку XX ст. Ще раніше, за часів Київської Русі, на українському ґрунті прижився іудаїзм, а згодом, з XIV ст. — й іслам. Відтак, маємо досить різнобарвну конфесійну карту України.

За 16 років державної незалежності відбулися значні зміни в конфесійному житті України. До 1946 року (до сумнозвісного Львівського собору Греко-Католицької Церкви, на якому вона була скасована, а пізніше репресована і загнана в підпілля) ця церква була панівною на теренах Галичини і Закарпаття. Відродившись офіційно в незалежній Україні, УГКЦ утратила своє монопольне становище на західноукраїнських землях.

Сьогодні склалася інша конфесійна ситуація на цих теренах. Якщо до свого скасування і заборони 1946 року УГКЦ тут мала 4 млн. 283 тис. вірних, 3040 парафій, 4400 храмів, 2950 священників, то станом на 1 січня 2007 року УГКЦ у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській і Закарпатській областях володіє лише 60 % від усіх діючих храмів (2619), а православні конфесії (УПЦ МП, УПЦ КП і УАПЦ) — 40 % (1805). УГКЦ зберегла тут 3229 парафій (58% від усіх діючих), православні церкви мають 2381 парафію (42%). УГКЦ має тут 2000 священників, а православні церкви — 2057. 83 монастирі — греко-католицькі, 46 — православні (60% і 40%) і відповідно 1190 і 620 монахів (65% і 35%).

На галицькій землі міцно закріпилося українське православ'я — УПЦ Київського Патріархату і УАПЦ. Загалом в трьох галицьких

областях діє 914 парафій УПЦ Київського Патріархату і 783 парафій УАПЦ. В Закарпатті монопольне становище посідає УПЦ Московського Патріархату — 557 парафій і лише 23 парафії УПЦ КП і 2 парафії УАПЦ. У Закарпатті греко-католики відокремились від Української Греко-Католицької Церкви і знаходяться під юрисдикцією спеціально утвореної Ватиканом Апостольської адміністрації. У лютому 2007 року Закарпатська обласна Рада розглядала питання про статус русинського етносу і русинської мови.

Втративши монопольне становище в Галичині, УГКЦ виходить із «галицького загомінку» на терени Великої України, Наддніпрянської України (такою була мрія митрополита Андрея Шептицького). Зміна престольного центру українського католицизму завершилася офіційно. 21 серпня 2005 року перенесено осідок Глави УГКЦ зі Львова до Києва. Змінився й офіційно титул предстоятеля цієї церкви. Кардинал М.Гузар став «Верховним Києво-Галицьким єпископом». Відтак, вектор розвитку українського католицизму повернений із Заходу на Схід, хоча на теренах Великої України УГКЦ має ледве 100 парафій.

Зробивши таку порівняльну аналітику, ми не мали на меті порізнити чи протиставити українське православ'я і український католицизм. Але необхідно усвідомити і прийняти очевидний історичний факт. Частина колишніх греко-католиків після 1946 року стали православними. Їхні діти і онуки були охрещені вже у Православній Церкві, яку вони не бажають залишити, щоб повернутися до греко-католицизму. І в цій ситуації потрібна усвідомлена толерантність, повага до конфесійного вибору. Особливість українського християнства полягає у його дуалістичності, амбівалентності, що призвело до виникнення в Україні двох гілок Вселенської церкви і їх взаємопереплетіння — Східної і Західної. Так розпорядилася історія, що в Україні паралельно існують одна з найбільших православних церков у світі і найбільша греко-католицька церква. Національні й духовні інтереси України вимагають усвідомлення дуалістичної природи цієї християнської спадщини як найціннішого духовного надбання, яке має розвиватися за принципом взаємозбагачення і взаємодоповнення.

Дещо про відродження римо-католицизму в Україні, яке почалося з 90-х рр. минулого століття (в останні роки радянської влади функціонувало лише 80 римо-католицьких парафій, а станом на 1 січня 2007 року їх стало біля 900, тобто збільшилось в 11 разів). Це бурхливе відродження латинського католицизму супроводжувалося чинниками як внутрішньої, так і зовнішньої взаємодії. Його стимулювали передусім Римо-Католицька Церква в Польщі, Апостольська столиця, очолювана на той час Іваном Павлом II, нунціатура Святого Престолу в Україні, а також відроджувана польська національна меншина. Костел став опорою польскості й віри, без ак-

тивної участі якої не відбулося б консолідації польської національної меншини в сучасну національно-культурну, активну і патріотичну «полонію».

Римо-католицизм в Україні необхідно розглядати як складову трьох його історично сформованих специфічних етнічних спільнот: а) Римо-католицький костел в Західних областях України (180 парафій) як костел автохтонного польського населення, яке споконвічно проживало на цих українських землях; б) більшість римо-католицьких парафій (майже 400) знаходяться в Житомирській, Вінницькій та Хмельницькій областях і складаються з етнічних «поляків» або асимільованих в українство нащадків колишніх етнічних поляків; в) угорські римо-католицькі парафії (80) в Закарпатті.

Наявність в Україні розгалуженої мережі чернечих орденів, об'єднань, місій (83 монастирі, 615 ченців) стимулює утворення нових римо-католицьких парафій, реставрацію зруйнованих і будівництво нових костелів членами цих чернечих структур і просуванню римо-католицизму на Схід і Південь України. Саме з цією метою в останні роки утворені ще дві дієцезії (загалом діє їх 11) — Одесько-Сімферопольська і Харківсько-Запорізька, які опікуються лише 65 парафіями, розпорошеними на території одинадцяти південних-східних областей.

Відтак, відродження римо-католицизму в Україні, поєднання національно-культурного життя в громадських товариствах і об'єднаннях польської національної меншини з діяльністю костелів і парафій, чернечих орденів сприяє національно-конфесійній консолідації поляків. Це засвідчує, що Українська держава у своїй національно-конфесійній політиці дотримується положень Конституції України, Декларації прав національностей України, міжнародних правових актів, які зобов'язують державу сприяти консолідації і розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин суціль в Україні. Це є нормальний процес в демократичній державі, який, на жаль, подекуди супроводжується відживленням реваншистських настроїв у самій Польщі, а саме у праворадикальних колах, які й досі більшу частину України вважають «східними кресами».

Течії пізнього протестантизму — баптисти, п'ятидесятники, адвентисти, а також Свідки Єгови існують в Україні понад сто років. За радянської влади названі конфесії знаходилися в стані постійного адміністративного тиску, були об'єктом партійно-ідеологічної критики, атеїстичної пропаганди. За 15 років української незалежності названі протестантські течії пройшли шлях від сектантських утворень до оцерковлення. Відбулися докорінні інституалізовані зміни. Умови існування в тоталітарній радянській державі спричиняли їхню закритість щодо суспільства, індіферентне, а то й вороже ставлення до держави, конспіративний, напівлегальний, а частіше

нелегальний статус існування цих протестантських громад. Це зумовлювало їхню сектантську сутність. Суспільна ж легалізація, правове визнання цих конфесій державою як церков і релігійних організацій, рівноправних з іншими так званими традиційними християнськими церквами, притаманний протестантизму динамізм в евангелізаційно-місіонерській діяльності й суспільному житті, сприяли формуванню нового типу конфесійної інституалізації і, що найістотніше, зняли табу на «відкритість світу», сприяли активному входженню в громадське життя.

Відтак, сучасні традиційні українські протестантські конфесії — Євангельські християни баптисти (ЄХБ), Християни віри євангельської-п'ятидесятники (ХВЕ), Адвентисти сьомого дня (АСД), а також Свідки Єгови — досягли високого рівня церковної інституалізації. У них є ґрунтовно вибудоване теоретичне богослов'я, рукопокладена ієрархія, наявна ефективна система підготовки священицьких кадрів — від коледжів і семінарій до інститутів й університетів, кваліфікований професорсько-викладацький склад з богословськими і науковими ступенями, вибудовані релігійні центри. Вони ведуть десятки теле- і радіопередач, створюють розгалужені місіонерські центри, що охоплюють евангелізаційно-місіонерською діяльністю не лише Україну, а й увесь східноєвропейський простір, Далекий Схід, Центральнопівденний регіон і Закавказзя. Вони мають налагоджені зв'язки, координують свою діяльність зі своїми закордонними церквами і релігійними центрами. Такий різновид конфесійного влаштування та релігійної життєдіяльності не можна вважати сектантським. Традиційне ставлення деяких представників так званих традиційних християнських церков до цих протестантських течій як «сект» успадковане від самодержавно-православної Росії та комуністично-атеїстичного Радянського Союзу.

Розглянемо конкретно, який же стан цих протестантських церков сьогодні, які інституалізаційні процеси відбуваються в кожній з них. Насамперед необхідно відзначити, що стрімкий злет кількості громад, охрещених, прихід неофітів, який був характерний для першої половини 90-х рр. ХХ століття, призупинився. Динаміка нинішнього кількісного зростання пізньопротестантських громад дорівнює 1-2 % щорічного приросту замість 15-10 % першої половини 90-х років. Якщо в зазначений період масова евангелізація (на стадіонах, в концертних і спортивних залах) сприяла поповненню громад в основному людьми «зі сторони», які стали об'єктами публічної евангелізації, то в останні 5-7 років на 50-70 % (залежно від конкретних конфесій) ці громади поповнюються в основному за рахунок релігійної сім'ї.

Кількісне зростання (або ж «будівельний бум») протестантських культових будівель — Домів молитви, «Залів Царства» — це ще один надзвичайно ефективний напрямок евангелізації. Кожне но-

взбудоване культове приміщення у населеному пункті або міському мікрорайоні — це своєрідна візитка конфесії, яка не тільки засвідчує її наявність, а й зацікавлює, агітує, притягує неофітів і, що не менш важливо, конкурує з культовими будівлями так званих історичних церков. За статистикою Державного департаменту у справах релігії в 1992–2005 рр. збудовано понад 2000 протестантських церковних об'єктів

Значно зріс кадровий склад і рівень підготовки священнослужителів протестантських церков. Кількість рукопокладених дияконів, пасторів, єпископів та інших служителів у протестантських конфесіях — ЄХБ, ХВЕ, АСД і Свідків Єгови — сягає понад 10 тисяч, що значно перевищує кількість священнослужителів УПЦ Київського Патріархату, УАПЦ, УГКЦ і РКЦ разом взятих (тут їх загалом 6137). Відтак, протестантські церкви надають особливого значення пасторській роботі в своїх громадах, концентруючи її до сім'ї, подружжя, дітей, підлітків, молоді. Виховання дітей і молоді, як резерву для майбутнього поповнення громад, — основний напрям пасторської праці, що засвідчує як наявність різних форм євангелізаційної освіти і виховання, так і задіяну у них кількість пасторів, вчителів, наставників (про це конкретніше йтиметься під час аналізу стану окремих протестантських церков).

Проаналізуємо стан і вияви зазначених тенденцій в окремих протестантських церквах. Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів (ВСО ЄХБ) нараховує понад 2800 громад та місіонерських груп з кількістю членів понад 150 тис. і 2600 священнослужителів. ВСО ЄХБ має 8 вищих навчальних закладів (6 семінарій і 2 університети), 18 біблійних коледжів, 21 біблійний інститут, в яких 2006 року навчалося понад 35 тис. слухачів, а також біблійні школи при баптистських церквах, діє музична академія, працюють музичні школи для обдарованих дітей із баптистських сімей, заочні біблійні курси та інші форми навчання. Щорічно відкривається 100–150 нових баптистських церков.

Євангельські християни-баптисти беруть активну участь у суспільному житті України, зокрема у різних соціальних проектах та у справах доброчинства, зокрема надають допомогу школам-інтернатам, дитячим притулкам, домам престарілих, працюють з безпритульними дітьми, групами ризику тощо. ВСО ЄХБ входить до складу Євангельської баптистської Федерації та Всесвітнього союзу баптистів (у світі нараховується понад 100 млн. баптистів), бере активну участь в європейських і світових міжрелігійних консультативних конференціях, а також підтримує міжнародні стосунки, сприяючи авторитету України і відстоюючи принципи миру, злагоди та співдружності між державами.

Пріоритетний напрям євангелізації — релігійна сім'я, яка є основним каналом поповнення баптистських громад. У церквах ЄХБ

діє понад півтори тисячі недільних шкіл, в яких майже 20 тисяч дітей навчають 5 тисяч вчителів-євангелістів. Саме у недільних школах формується світогляд майбутніх членів громад ЄХБ, 50 % щорічного поповнення яких здійснюються за рахунок учнів недільних шкіл. Різноманітні форми роботи з підлітками — євангелізаційна програма АВАНА (для учнів 9-10 класів загальноосвітньої школи), молодіжні християнські клуби і кафе, християнські дитячі і молодіжні клуби спілкування та інші форми дитячої, підліткової та юнацької євангелізації є пріоритетними напрямками діяльності ВСО ЄХБ.

Другою євангельською протестантською течією в сучасній Україні є Всеукраїнський союз церков християн віри євангельської — п'ятидесятників (ВСЦХВЕ). 2006 року ВСЦХВЕ складався з 1458 п'ятидесятницьких громад (як і в баптистів, у п'ятидесятників діє принцип церковної автономії кожної громади), членами яких були 102 тис. осіб. Мав збудованих 828 Домів молитви і 98 — знаходилися в стані будівництва. 1208 пасторів і 1055 дияконів здійснювали священницькі функції у п'ятидесятницьких громадах. У 1147 недільних школах навчалася 37 729 дітей під опікою 3178 вчителів. П'ятидесятники, які входять у ВСЦХВЕ, мають 20 навчальних закладів для підготовки священнослужителів, 42 періодичні видання. В Україні ВСЦХВЕ веде українською мовою 14 теле- і 22 радіопередачі з участю фахово підготовлених ведучих пасторів-євангелістів, редакторів і авторів.

Як і в інших протестантських церквах в Україні, основний приріст п'ятидесятництва відбувся в першій половині 90-х років, коли п'ятидесятницькі громади в основному поповнювалися п'ятидесятниками, які виходили із Союзу ЄХБ, в якому вони були змушені перебувати, оскільки легального п'ятидесятницького Союзу за радянської влади, не існувало. Проте динамічного приросту кількості п'ятидесятників, починаючи з другої половини 90-х рр. минулого століття не відбулося. Майже щорічно зменшується кількість п'ятидесятників в Україні. Це пояснюється еміграційною налаштованістю п'ятидесятників. П'ятидесятники постійно емігрують з України в США, Канаду, переходять в харизматичні спільноти. У 20-30-ті рр. ХХ ст. п'ятидесятники із Західної України в основному виїжджали до Аргентини та Бразилії. В роки радянської влади п'ятидесятники організовано надсилали до відповідних органів влади тисячі звернень на виїзд в «будь-яку некомуністичну країну». Цей еміграційний п'ятидесятницький демарш шокував владу, оскільки свою еміграційну налаштованість п'ятидесятники пояснювали відсутністю свободи совісті в СРСР, яка все ж була гарантована Конституцією, але не забезпечувалася. П'ятидесятники були найбільш організованим загалом релігійних дисидентів в СРСР. І це давало підставу країнам Заходу постійно звинувачувати СРСР, а

відтак і УРСР, у відсутності людських прав і релігійних свобод, нетерпимості та дискримінації на підставі релігії і переконань.

У незалежній Україні п'ятидесятники отримали можливість вирішувати свої проблеми — як їм жити і де їм жити. За роки української незалежності більше ста тисяч п'ятидесятників виїхало з України в США і Канаду. Цей еміграційний процес в останні роки дещо сповільнився, але продовжується. Саме тому у звітах ВСЦ ХВЕ з року в рік зменшується кількість членів п'ятидесятницьких громад. Нинішня еміграція п'ятидесятників не політична, не дисидентська, а соціально-економічна. Традиційно п'ятидесятницькі сім'ї багатодітні. У поліських селах немає роботи і заробітку. Це й штовхає п'ятидесятників на виїзд з України, щоб вижити, зберегти сім'ю, «вивести в люди», як вони кажуть, своїх дітей.

Крім ВСЦ ХВЕ, в Україні діють самостійно інші від ВСЦ ХВЕ церкви. Це — Союз вільних церков християн евангельської віри, Церква евангельських християн в дусі апостолів в Україні, Релігійні організації Центру Божої Церкви християн віри евангельської, Український центр об'єднаної церкви християн віри евангельської та інші релігійні організації п'ятидесятницького спрямування.

Таке розмаїття автономних п'ятидесятницьких церков пояснюється насамперед самою природою п'ятидесятницького світового руху, який постійно диференціюється, «розбруньковується» на окремі незалежні церкви, місії, братства.

Чисельність п'ятидесятників у світовому масштабі — питання досить проблематичне, оскільки є безліч церков, церковних союзів, які не називають себе п'ятидесятниками, але сповідують п'ятидесятницьке вчення в середовищі інших, не п'ятидесятницьких церков. Згідно журналу «Світова п'ятидесятниця» (№59, 1998 р.), власне класичних п'ятидесятників у світі 215 мільйонів. «Британська енциклопедія» повідомляє, що 2004 року в п'ятидесятницькому і харизматичному русі сукупно нараховувалося 540 мільйонів послідовників. Найбільше п'ятидесятників в Азії (28% від світової чисельності), в Північній Америці (23%), Південній Америці (24%), Африці (15%), Європі (10%).

Підсумовуючи аналіз стану п'ятидесятництва в Україні, потрібно констатувати, що найбільш значущий внесок в евангелізаційну, соціально спрямовану, гуманітарну й реабілітаційну діяльність вносить Всеукраїнський союз церков християн віри евангельської-п'ятидесятників. Ця п'ятидесятницька церква виявляє найбільшу відкритість до екуменізму і співпраці з іншими християнськими церквами — протестантськими, православними, католицькими. Так, наприклад, на щорічне свято «Подяки за врожай» у вересні 2006 року у Київський палац «Україна» були запрошені представники української влади, депутати Верховної Ради України і Київської міської ради, а також всіх християнських церков. І це бу-

ло не тільки свято подяки за врожай, а й свято єднання всіх українських християнських церков. Виступи запрошених представників багатьох церков, зокрема УПЦ Київського Патріархату, УГКЦ, Римсько-Католицької Церкви України засвідчили їх вражаюче захоплення від побаченого і почутого на цьому високохудожньому й естетично підготовленому п'ятидесятницькому святі з виявом української традиції і культури, християнської духовності. Це була яскрава демонстрація духовності, українськості, екуменізму і патріотизму Всеукраїнської церкви християн віри євангельської-п'ятидесятників, очолюваної М.С. Паночком.

Українська уніонна конференція Церкви Адвентистів сьомого дня (УУК ЦАСД) — одна із пізньопротестантських течій, що проникла в Україну в кінці XIX століття. Як і попередні протестантські течії, вона зазнала великих гонінь, жорстоких переслідувань, кількарізних розгромів своїх центрів у роки радянської влади. 1955 — 1980 рр. для Церкви АСД в Радянському Союзі були драматичним періодом внутрішньоцерковних розколів.

Загальна кількість членів Церкви АСД в Україні на кінець 1987 року становила 14 114 осіб. За 20 років, які минули відтоді, 2006 року Українська уніонна конференція Церкви АСД складалася з 1017 громад, членами були 61 538 осіб. Відтак, кількість адвентистів в Україні від 1987 р. зросла в 4,5 рази.

Оскільки однією з догматичних основ адвентизму є здоровий спосіб життя, тобто система заходів зі збереження гармонійного способу життя: здоров'я, раціонального і здорового харчування, праці і корисного відпочинку, — то відділ здоров'я поділяється на чотири основні напрями: відділ здоров'я у місцевих громадах; Адвентистська Медична асоціація України (АМАУ); адвентистські медичні заклади; гуманітарна допомога. Кожний з напрямів орієнтований як на членів Церкви АСД, так і на різні верстви населення. Відділ активно співпрацює із Всеукраїнським товариством медиків-християн, Міжнародним конгресом з запобігання алкоголізму та наркоманії, Адвентистським міжнародним медичним співтовариством. У кожній адвентистській громаді передбачено функціонування відділу «здоров'я і утримання», який пропагує принципи здорового способу життя, «санітарної реформи», влаштовує різноманітні кампанії профілактичного і реабілітаційного характеру.

Як і в інших пізньопротестантських течіях, Церква АСД в Україні в основному поповнюється за рахунок релігійної сім'ї і водночас спрямовує різні форми свого впливу на позацерковну молодь. Церква АСД взяла курс — працювати на перспективу. Більшість керівників уніонного рівня і регіональних конференцій, пасторів громад — це молоді люди віком від 25 до 30 років. Робота з молодіжними лідерами адвентистських громад дозволяє церкві вирощувати нові кадри та робити їх постійну ротацію. Саме за цей напрям відповідає

відділ сім'ї, молоді, дітей. У період з 2003 до 2006 рр. ці організаційні ланки відділу (молодіжна і дитяча) працювали з 28 тисячами молоді, серед якої: діти до 9 років — майже 9 тис., підлітки 10-15 років — 6 тис., молодь від 16 до 30 років — 13 тис. Більшість із них (майже 17 тис.) — позацерковна молодь. Це дає можливість щорічно поповнювати адвентистські громади 4-5 тис. охрещеними членами Церкви.

Головне завдання відділу молодіжного служіння — надати служінню євангелізаційний, місіонерський напрям і зробити його соціально спрямованим, суспільно динамічним. Відділ молоді опікується майже 700 молодіжними місіонерськими групами. 2006 року відділ організував 237 табірних зібрань, на яких було більше 25 тис. молоді, у тому числі 25% — не з адвентистських громад. Саме такі форми роботи з молоддю забезпечують майбутнє Адвентистської Церкви в Україні.

Широку благодійну діяльність звершує всевітня Адвентистська агенція допомоги і розвитку (міжнародна назва — АДРА). В Україні філія цієї добродійної організації спрямовує свої зусилля на допомогу постраждалим від стихійних лих, екологічних катастроф, здійснює спеціальні програми для біженців, виявляє турботу про людей в будинках похилого віку і немічних, безпритульних дітей.

Українська Уніонна Конференція Церкви АСД (її чисельний склад на кінець 2006 року дорівнює майже 70 тис. членів) є найбільшою в Євро-Азіатському дивізіоні, який загалом нараховує близько 150 тис. членів. Для порівняння вкажемо, що кількість членів Церкви АСД у всьому світі станом на 1 червня 2005 року дорівнювала майже 14 млн.

Релігійна організація Свідків Єгови упродовж існування радянського режиму була жорстоко переслідувана, заборонена як «антирадянська секта». Всі члени релігійної організації Свідків Єгови 1951 року були вивезені з України в Сибір. 6100 Свідків Єгови на Заході України залишили свої домівки, майно, поля, які були конфісковані державою. Повертатися з місць заслання додому або переїжджати в інше місце Свідки Єгови не мали права. Вони мусили регулярно реєструватися в органах місцевої влади і залишатися в Сибіру.

У кінці 1990 року радянська влада почала реабілітацію Свідків Єгови як «жертв сталінського режиму», повертаючи їм усі права та надаючи пільги згідно з Законом про реабілітацію жертв політичних репресій 28 лютого 1991 р. було офіційно зареєстровано і визнано юридично релігійну організацію Свідків Єгови в Україні. На той час в Україні нараховувалося 25 448 Свідків Єгови. За 15 років легального існування їх кількість збільшилася у 5 разів і становила 2006 року 135 тисяч. 1463 громади Свідків Єгови знаходяться в усіх областях України, але найбільше їх сконцентровано в Закарпатській (174 громади), Харківській (85), Львівській (127) та Чернівецькій облас-

тях (73), в м. Києві (91 громада). Релігійна організація Свідків Єгови в Україні за кількістю своїх членів посідає — перше місце у Східній Європі і має високий авторитет у світовій спільноті Свідків Єгови, що складається з 6 млн. 741 тис. так званих «вісників», 913 тис. спеціальних піонерів і 16 млн. 675 тис. постійних учасників так званої «Господньої вечері».

Найбільші темпи кількісного зростання Свідків Єгови в Україні були в 1994-1997 рр. (15-20%). З 2000 року темпи поповнення громад неофітами почали спадати з 8% до 2% в 2005-2006 роках. Приріст громад Свідків Єгови новими членами відбувається переважно за рахунок релігійної сім'ї і на Східній та Південній Україні.

Відтак, орієнтація на релігійне виховання в сім'ї, як, зрештою, в усіх пізньопротестантських церквах, посідає важливе місце в евангелізаційних програмах релігійної організації Свідків Єгови. Крім того, Свідки Єгови масово — в публічних місцях, буквально на вулицях міст — розповсюджують безплатно свою літературу, активно працюють з людьми, які проявляють будь-яку цікавість до їхнього віровчення, з метою збереження контакту, відвідання домівок і квартир «заінтересованих» і проведення в них одноособових або сімейних «біблійних вивчень». Так, 2006 року такі «біблійні вивчення» проводилися у 90 тис. квартирах. Саме такі методи евангелізації дозволяють прирощувати щорічно до 10 тисяч новохрещених членів цієї релігійної організації. Таким чином, приріст відбувається завдяки проповідницько-місіонерському ентузіазму 135 тис. «вісників» і 19 тис. спеціальних «піонерів» (місіонерів). У Свідків Єгови потужний корпус кадрових священнослужителів — старійшин громад, районних і обласних наглядців. 2006 року їх кількість сягнула 2540 осіб, які обслуговували 1463 громади в усіх областях України.

Підсумовуючи аналіз стану пізньопротестантських конфесій в Україні, зробимо такі висновки: не зважаючи на незначну (у порівнянні з парафіянами православних і католицьких церков в Україні) кількість своїх послідовників (приблизно 0,75 млн.), пізньопротестантські конфесії застосовують динамічні й ефективні засоби, методи і форми евангелізаційної, місіонерсько-проповідницької, інформаційної, освітньо-виховної, кадрової, благодійної, реабілітаційної, підприємницької діяльності, завдяки яким їм вдається успішно розвиватися і досягати поставлених цілей.

Відбуваються істотні інституалізаційні процеси, які пізньопротестантським конфесіям надають «нового обличчя» в суспільстві і «нової динаміки» в порівнянні з православ'ям і католицизмом: швидкими темпами зростає кадровий склад і рівень підготовки професіоналів- священнослужителів у вищих релігійних закладах в Україні і за кордоном; оскільки масове поповнення громад майже припинилося, релігійна сім'я є основним об'єктом евангелізації, а релігійний вишкіл і християнське виховання дітей і молоді як резерв

поповнення новими членами громад — пріоритетний напрям пасторської праці.

Соціогуманітарна діяльність, характерна для всіх пізньопротестантських конфесій, коректує «вертикальне богослов'я» в бік його горизонталізації; відбувається зміщення акцентів з культової практики, зокрема хлієстично-есхатологічного вчення, на гуманітарну, освітню, реабілітаційну сферу. Саме таким чином проводиться евангелізація людей, які перебувають за межею бідності, соціально малозабезпечених, інвалідів, самотніх, безпритульних, осіб з груп ризику.

Всі пізньопротестантські церкви і релігійні організації в Україні засновують своє світобачення, зокрема щодо ролі і місця релігії в сучасному секуляризованому суспільстві, на антропологічній парадигмі, надаючи пріоритетного значення громадянському суспільству, позаконфесійному облаштуванню суспільства, солідаризуючись з принципами Конституції України про відокремлення церкви від держави і школи від церкви.

Церква, як сакральна установа, не повинна брати участь в політичному житті, партійній діяльності, що роз'єднує суспільство. Такої точки зору дотримуються всі пізньопротестантські конфесії в Україні. І все ж у баптистів, п'ятидесятників, адвентистів утверджується переконання про доцільність брати участь у суспільній, державній діяльності, а утримання від будь-якої політичної діяльності — обов'язкова вимога лише для штатних служителів церкви. Віруючі цих конфесій працюють у місцевих і центральних органах влади, балатуються як кандидати на виборах до місцевих рад і Верховної Ради України.

Пізньопротестантські церкви все більше позицінують себе як українські, патріотичні, екуменічні. Вони сприяють утвердженню конфесійної рівноваги, толерантності й стабільності в українському суспільстві, виступаючи водночас проти національної обмеженості, шовінізму, расизму, екстремізму в будь-яких формах — світських і клерикальних.